

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศและไม่สามารถแยกออกจากกันได้ มนุษย์กับวิวัฒนาการทางสังคมและสิ่งแวดล้อมเริ่มขึ้นเมื่อกว่า ๔ หมื่นปี วิถีชีวิตส่วนใหญ่หากินด้วยการล่าสัตว์และเก็บหาของป่า ต่อมาเริ่มรู้จักทำการเกษตรอย่างจริงจังเมื่อราว ๑ หมื่นปีมานี้เอง และได้ลงมือปฏิบัติการเกษตรตั้งถิ่นฐานเป็นการถาวร มีประชากรเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างเด่นชัดและด้วยอำนาจในการสร้างสรรค์และการทำลายมนุษย์ค่อย ๆ เปลี่ยนรูปแบบการผลิตจากการใช้แรงงานตนเองมาเป็นการใช้แรงงานสัตว์ช่วย ครั้นเมื่อเริ่มยุคอุตสาหกรรมมนุษย์รู้จักใช้เครื่องจักรกลและเครื่องมือทำงานด้วยพลังงานจากเชื้อเพลิงซากดึกดำบรรพ์ ชีวิตมนุษย์ดำรงอยู่ได้ด้วยการสนับสนุนจากโลกธรรมชาติในนิเวศวิทยา (Life Support Environment) และในปลายทศวรรษที่ ๒๐ มนุษยชาติ ต้องเผชิญกับวิกฤติการณ์ทางสิ่งแวดล้อม (Environment Crisis) ที่มีความรุนแรงเพิ่มขึ้นไม่ว่าจะเป็นระดับท้องถิ่นระดับประเทศหรือระดับโลกก็ตาม^๑

จึงทำให้เกิดแนวทางในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ ๑-๖ (พ.ศ. ๒๕๐๔-๒๕๓๔) ในระยะแรกมีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งนำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่โดยมิได้กล่าวถึงนโยบายด้านการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ต่อมานักวางแผนได้มองเห็นว่าการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติไปใช้ในการพัฒนาอย่างมา นำความทรุดโทรมมาสู่ระบบนิเวศอย่างร้ายแรง และเริ่มมีการกล่าวถึงการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และคุ้มครองธรรมชาติในระดับพื้นที่เป็นหลัก โดยร่วมผสมผสานการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติเข้ากับหน่วยงานพัฒนาหลายสาขาเพื่อวางนโยบายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติอย่างเป็นระบบ มีการเสนอปัญหาอย่างละเอียดโดยอาศัยความร่วมมือของหน่วยงานราชการทุกระดับ และสนับสนุนให้ประชาชนและองค์กรท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา การบริหารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ แต่ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๗ (พ.ศ. ๒๕๓๔-๒๕๓๙) แนวทางการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติใช้แนวทางการผสมผสานเป็นฐานในการกำหนดแนวทางใหม่ ซึ่งนักวางแผนและนักนโยบายพัฒนามองว่าเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของการพัฒนา แต่โดยส่วนรวมแล้วยังไม่มีความชัดเจน เกี่ยวกับความเชื่อมโยงระหว่างการพัฒนา การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับนโยบายสิ่งแวดล้อม จึงสามารถกล่าวได้ว่ามนุษย์และสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กัน เนื่องจากมนุษย์เป็นต้นเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อม เพราะสาเหตุทั่วไปของปัญหาสิ่งแวดล้อม คือ การเพิ่มขึ้นของประชากร การขยายตัวของ

^๑ ดำรง ฐานดี, รัฐกับการพัฒนา, สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๓๗, หน้า ๑ - ๒.

เมือง อุตสาหกรรม การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างไม่เหมาะสม และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่รู้คุณค่า เกี่ยวกับความเชื่อมโยงระหว่างการพัฒนา การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและการคุ้มครอง^๒

ปัจจุบันนี้ ชุมชนต่าง ๆ ของโลก กำลังเผชิญกับปัญหาสำคัญอย่างหนึ่ง คือ ปัญหามลพิษ (Pollution) ปัญหานี้มีสาเหตุมาจากปัจจัยต่าง ๆ อาทิ ความไร้ระเบียบของที่อยู่อาศัย ในชุมชนของประชาชน การมีที่อยู่อย่างไม่ถูกสุขลักษณะ และอนามัย ความหนาแน่นของประชากร การทำลายธรรมชาติ และการทำความสกปรกโดยประชาชน

ปัญหามลพิษนี้ กำลังคุกคามชุมชนเมืองขนาดใหญ่ ซึ่งกำลังได้รับความเดือดร้อนจากผลแห่งมลพิษ อันแสดงออกมาในรูปอากาศเป็นพิษ น้ำเน่าเสีย และเสียงดังรบกวนเกินควร ปัญหาดังกล่าวมีสาเหตุร่วมกันอีกอย่างหนึ่ง คือความเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วของชุมชนในด้านที่อยู่อาศัย และการอุตสาหกรรม จนถึงกับมีการทำลายสภาวะแวดล้อมตามธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ ลำธาร และแร่ธาตุต่าง ๆ การพัฒนาอุตสาหกรรม เพื่อการส่งออกก็ดี หรือเพื่อการบริโภคภายในประเทศก็ดี ล้วนนำไปสู่การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และในขณะเดียวกัน ก็เป็นการทำลายธรรมชาติด้วย ความเจริญทางอุตสาหกรรมสมัยใหม่ ล้วนมุ่งแต่เพื่อสนองความต้องการของมนุษย์ และข้อนี้ได้กลายเป็นดาบสองคม คือ ประการแรก ช่วยเอื้ออำนวยประโยชน์ แก่วิถีชีวิตของมนุษย์ในด้านต่าง ๆ ทำให้มนุษย์มีการดำรงชีวิตที่สุขสบายยิ่งขึ้น ประการที่สอง การพัฒนาระบบอุตสาหกรรมแบบใหม่ ทำให้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ อย่างฟุ่มเฟือย จนบางแห่ง มีปัญหาทางนิเวศวิทยา คือ การไร้ดุลยภาพของธรรมชาติ

จากการที่สังคมปัจจุบัน กำลังเผชิญอยู่กับปัญหาดังกล่าวมานี้เอง จึงเป็นเหตุให้นักวิชาการต่าง ๆ หันความสนใจ มาศึกษาเรื่องนี้กันมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อเสนอแนววิธีการแก้ปัญหา ซึ่งจะเป็นประโยชน์สำหรับการจัดระเบียบของสังคม และของการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ให้ถูกต้องเหมาะสม ทั้งนี้เพื่อป้องกันการขยายตัวของปัญหา จนกระทั่งแก้ไขอะไรไม่ได้เลยในที่สุด ซึ่งจะมีผลกระทบกระเทือนต่อชีวิตของมนุษย์โดยรวม

ปัญหาโลกร้อนขึ้น ชั้นโอโซนถูกทำลาย พืชและสัตว์หลายชนิดกำลังจะสูญพันธุ์ การเพิ่มขึ้นของประชากรอย่างรวดเร็ว การแพร่กระจายของมลภาวะ ฝนกรด อุทกภัย และवादภัย ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้กำลังรุมเร้าโลกของเราและทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ ในขณะที่กิจกรรมทางเศรษฐกิจก็ยังคงดำเนินไปตามปกติ ส่วนสาเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อม อันได้แก่ความละโมภซึ่งเป็นผลมาจากกระแสการพัฒนากิจกรรมทางเศรษฐกิจไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างเดียวยังคงไม่เพียงพอที่จะจัดการกับปัญหาที่โลกกำลังเผชิญอยู่ได้ ที่จริงแล้วความอวดดีของมนุษย์จะถูกควบคุมโดยความเชื่อของศาสนาต่าง ๆ ที่มีปรากฏอยู่บนโลกใบนี้นานมาแล้ว พุทธศาสนาสอนให้คนรักความสงบ พุทธศาสนาเชื่อว่าความเกลียดชังและอาวุธ นำไปสู่การทำลายล้างตนเองและผู้อื่น ความโลภ และ ความเห็น

^๒ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์, “การแสวงหาวิถีทางใหม่ของการพัฒนา”, การปรับปรุงคุณภาพชีวิต: ความมั่นคงทางสังคมและการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาแบบยั่งยืน, ใน จตุรงค์บุญรัตน์ สุนทร (บรรณาธิการ), *วิถีวิทยาสังคมไทย วิถีใหม่แห่งการพัฒนา*, (กรุงเทพมหานคร: เอดิชั่น เพรสโปรดักท์ ๒๕๓๕), หน้า ๑๕.

แก้ตัวนำไปสู่ความทุกข์ยาก^๓ ยิ่งไปกว่านั้นความเห็นแก้ตัวยังเป็นสาเหตุสำคัญของการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ดังคำกล่าวของท่านพุทธทาสภิกขุที่ว่า ทุกศาสนาต้องการหยุดความเห็นแก้ตัว เมื่อคนตกเป็นทาสของความเห็นแก้ตัว ไม่ต้องหวังว่าจะมีความสงบ พุทธศาสนิกชนที่แท้จริงต้องปฏิบัติตามคำสอนของศาสนาอย่างจริงจังและจริงใจ เมื่อนั้นเราจึงจะรักษาธรรมชาติไว้ได้ トラบใดที่คนยังมีความเห็นแก้ตัวอยู่ก็ไม่สามารถที่จะป้องกันการทำลายป่าที่เพิ่มขึ้นได้^๔

อย่างไรก็ตามสาเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อมอยู่ที่จิตใจของมนุษย์ ซึ่งเต็มไปด้วยความโง่เขลา วิกลจริต ละโมบ และความเกลียดชัง ฉะนั้นเราจะต้องพยายามหาทางแก้ไขที่ จิตวิญญาณ และจิตวิทยาที่เป็นตัวต้นเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อม ก่อนที่จะพยายามแก้ไขปัญหาด้านวัตถุด้วยการใช้เทคโนโลยีที่สลับซับซ้อน การศึกษาและศาสนาเป็นแนวทางที่จะใช้แก้ปัญหาล้อมได้ โดยการทำให้คนเห็นและเข้าใจธรรมชาติมากขึ้น รู้ถึงผลกระทบที่เกิดจากพฤติกรรมของตนเอง เห็นผลที่เกิดขึ้นตามมาหลังจากการกระทำของตนเอง และทำให้คนเห็นว่าตนเองสามารถทำสิ่งใหม่ที่ดีและถูกต้องได้ การศึกษาจะต้องช่วยปลูกฝังทัศนคติที่ดี และเปลี่ยนพฤติกรรมที่ทำลายสิ่งแวดล้อมของคน^๕

ในทางพุทธศาสนา กิจกรรมทางเศรษฐกิจควรหมายถึง การมีชีวิตที่ดีที่ประเสริฐ การผลิต การบริโภค และการการทำการกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ไม่ควรสิ้นสุดที่ตัวมันเอง แต่ควรจะสิ้นสุดที่การพัฒนาความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของบุคคล สังคม และสิ่งแวดล้อม พระพุทธเจ้าทรงสอนให้คนดำเนินชีวิตให้สมดุลกับธรรมชาติโดยวิธีต่อไปนี้^๖ การกินให้น้อย ท่านสอนให้กินเฉพาะเท่าที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ เพราะการทำได้ดังกล่าวย่อมทำลายธรรมชาติน้อยลง ซึ่งจะช่วยลดมลภาวะลงด้วย การอยู่อย่างผสมกลมกลืนกับธรรมชาติ คนและสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ อยู่ภายใต้กฎของธรรมชาติ อันได้แก่ การเกิด แก่ เจ็บ และตาย ถ้าทุกชีวิตอยู่ด้วยกันอย่างผสมกลมกลืน เขาก็จะไม่ไปรบกวนสิทธิของผู้อื่น การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างชาญฉลาด พระพุทธเจ้าสอนให้คนใช้ธรรมชาติในการพัฒนาจิตใจ พฤติกรรม และศีลธรรมของตนเอง ดังนั้นคนต้องเรียนรู้การใช้ทรัพยากรอย่างฉลาด

วัดเขาวง เมื่อก่อนก็เจอปัญหาสิ่งแวดล้อมเหมือนกันจึงได้มีการจัดการสิ่งแวดล้อมขึ้น มีการจัดวางพื้นที่ Landscape ที่เป็นสัดส่วนลงตัว สวยงาม มีต้นไม้ใหญ่ปลูกไว้เป็นที่ร่มรื่น มีการพัฒนาหน้าถ้ำและการสร้างน้ำตกเทียมให้ไหลลงมาจากหน้าผา สร้างความชุ่มชื้นได้อย่างอย่างลงตัว มีระบบการรักษาความสะอาดที่เรียบร้อย สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เกิดขึ้นได้ก็ย่อมจะมีปัญหาอุปสรรคพอสมควร ปัญหา

^๓R. Thurman, "Buddhist views on the environmental crisis", in F. B. Miracle, (ed.) **Conference Proceedings on Human Values and the Environment**, Wisconsin Academy of Sciences, Arts and Letters, Wisconsin (1992), pp. 23 – 31.

^๔S. Kiatiprajuk, (Ed.), "Environmentally quoted", **Thai Development Newsletter**, (1990) Vol. 18, p. 39.

^๕Op.cit.

^๖พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), "รายการโลกสวยด้วยมือเรา: ธรรมะ", (รายการโทรทัศน์ ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ช่อง ๕), ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๔๐.

อุปสรรคที่เกิดขึ้นนั้นทำให้มีวัดเขาวงในวันนี้นี้ เพราะในสมัยก่อนพื้นที่นี้เป็นพื้นที่ป่าแห้งแล้งเป็นป่าหญ้า ธรรมดาไม่มีต้นไม้ร่มรื่นเหมือนทุกวันนี้ แอมบริเวณนั้นยังมีการระเบิดหิน มีโรงงานปูนที่ทำลายระบบ นิเวศทำให้ส่งผลกระทบต่อคนที่อาศัยในชุมชนและวัด หลวงพ่อเจ้าอาวาสจึงมีแนวคิดที่จะฟื้นฟูระบบนิเวศ ให้มันดีขึ้น ด้วยการนำพาลูกวัด เชิญชวนชาวบ้านมาอนุรักษ์ปลูกป่าขึ้นในวัด ก่อนเป็นพื้นที่แห้งแล้ง เมื่อได้ป่าขึ้นมาแล้วแต่ก็เป็นพื้นที่สีเขียว หลังจากนั้นหลวงพ่อก็จัดระบบภายในวัดใหม่ด้วยการ ตกแต่งต้นไม้ต่าง ๆ ให้มันเหมาะกับบรรยากาศวัด ทำน้ำตกเทียมขึ้นบนเขาที่สำคัญ คือ ความสะอาด ซึ่ง ต่อมาทำให้วัดเขาวงกลายเป็นวัดต้นแบบของการอนุรักษ์ป่าร่มรื่น สะอาดร่มรื่นขึ้น ปัจจุบันวัดเขาวงได้ กลายเป็นวัดปฏิบัติธรรมของจังหวัดสระบุรี

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษากระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อม ตามแนวพระพุทธศาสนาและนิเวศวิทยา

๑.๒.๒ เพื่อศึกษากระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดเขาวงในฐานะวัดต้นแบบของการจัดการสิ่งแวดล้อม

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาเกณฑ์ชี้วัด และผลลัพธ์ของการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดเขาวง อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ กระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อม ตามแนวพระพุทธศาสนาและนิเวศวิทยา มีอย่างไรบ้าง

๑.๓.๒ กระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดเขาวงในฐานะวัดต้นแบบของการจัดการสิ่งแวดล้อม มีขั้นตอนอย่างไรบ้าง

๑.๓.๓ เกณฑ์ชี้วัดและผลลัพธ์ของการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดเขาวง อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี เป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ด้านเนื้อหาศึกษาถึงแนวคิดทฤษฎี คุณลักษณะ องค์ประกอบและรูปแบบกระบวนการจัดการ สิ่งแวดล้อมทั่วไป ปรากฏในทฤษฎีการจัดการสิ่งแวดล้อมและแนวคิดนิเวศวิทยาเชิงพุทธ รวมทั้งหนังสือ ต่าง ๆ คุณลักษณะองค์ประกอบ และรูปแบบของกระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดเขาวง ประกอบด้วยแนวคิดในการจัดการ การวางแผน การดำเนินการ การจัดการ โดยใช้หลักพุทธธรรม การส่งเสริมการเรียนรู้ และการส่งเสริมการมีส่วนร่วม พร้อมทั้งวิเคราะห์ถึงบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ ของวัดเขาวงที่มีความสัมพันธ์ต่อการพัฒนาสังคม

๑.๔.๒ ขอบเขตพื้นที่

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ศึกษาที่วัดเขาวง อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี เหตุผลที่เลือกวัดเขาวง เพราะว่าวัดเขาวงมีกระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อม มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ มีการต่อสู้กับโรงงานปูน เหมืองหิน ที่เขาละเปิดหินอยู่สองข้างวัด มีการต่อสู้ด้านต่าง ๆ กันมายาวนานท้ายที่สุด เหมืองหินที่ละเปิดหินอยู่ใกล้บริเวณวัดก็หยุดไป เพราะได้แรงผลักดันจากลูกศิษย์หลวงตาช่วย ร่วมกับกลุ่มคนรักเขาวง วัดก็ได้พัฒนาปรับปรุงมาเรื่อย ๆ จนได้รางวัล ๕๙ อันดับหนึ่งของจังหวัดสระบุรี และเป็นวัดแรกที่ได้รางวัลนี้

๑.๔.๓ ขอบเขตประชากร

การศึกษาในครั้งนี้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงแบ่งเป็น ๓ กลุ่มคือ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส พระสงฆ์ และทีมงานที่ทำงานภายในวัดเขาวง อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี ๑๓ รูป/คน

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ดำเนินการวิจัยตั้งแต่ เดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ ถึง เดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๕๘ รวมเป็นระยะเวลา ๖ เดือน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยที่ผู้วิจัยได้ให้คำจำกัดความไว้ ดังนี้

๑.๕.๑ กระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดเขาวง หมายถึง การทำให้สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นหรือมีอยู่ของวัดเขาวง ด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหามลพิษที่เกิดขึ้นภายในวัดและปัญหาสภาพแวดล้อมในวัด ด้วยทำให้มีความสะอาด ร่มรื่น มีการปลูกต้นไม้ บำรุงรักษาต้นไม้ที่มีอยู่ การอนุรักษ์และคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไม่ให้เสื่อมโทรม และไม่ให้มีมลพิษด้วยแนวคิดในการจัดการ การวางแผน การดำเนินการ การจัดการโดยใช้หลักพุทธธรรม การส่งเสริมการเรียนรู้ และการส่งเสริมการมีส่วนร่วม นำไปปฏิบัติติดตามประเมินผลตามระบบงานให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสู่ผลลัพธ์ที่ต้องการ

๑.๕.๒ สิ่งแวดล้อมของวัดเขาวง หมายถึง สภาพแวดล้อมโดยทั่วไปภายในวัดเขาวง อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรภายในวัด และสภาพแวดล้อมภายในวัดเขาวง

๑.๕.๓ กระบวนการ หมายถึง ระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดเขาวง อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี ทำให้วัดเขาวงมี ความร่มรื่น สะอาด มีการวางแผน ติดตามงาน แก้ไขปรับปรุง จนทำให้เกิดการมีส่วนร่วม นำโดยพระสงฆ์ คือเจ้าอาวาส เกิดมีผลลัพธ์เป็นพุทธอุทยาน กลายเป็นวัดต้นแบบของการจัดการสิ่งแวดล้อม

๑.๕.๔ เกณฑ์ชี้วัด หมายถึง ข้อกำหนดในภาพรวมเกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติ วิธีการดำเนินงาน และวิธีปฏิบัติ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการตัดสินคุณภาพของการจัดการสิ่งแวดล้อมของ

วัดเขาวง อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี ที่มีลักษณะเป็นที่ยอมรับว่ามีความเหมาะสมตามสภาพหรือคุณลักษณะที่ควรจะเป็น

๑.๕.๕ ผลลัพธ์ หมายถึง ผลที่ได้จากการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดเขาวง อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี มีแนวคิดในการจัดการ การวางแผน การดำเนินการ การจัดการโดยใช้หลักพุทธธรรม การส่งเสริมการเรียนรู้ และการส่งเสริมการมีส่วนร่วม จนได้เป็นแหล่งพุทธอุทยาน มาเป็นวัดต้นแบบของการจัดการสิ่งแวดล้อมอีกด้วย.

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๖.๑ ทำให้ทราบถึงกระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อม ตามแนวพระพุทธศาสนาและนิเวศวิทยา

๑.๖.๒ ทำให้ทราบกระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดเขาวง ในฐานะวัดต้นแบบของการจัดการสิ่งแวดล้อม

๑.๖.๓ ทำให้ทราบเกณฑ์ชี้วัด และผลลัพธ์ของการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดเขาวง อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี

๑.๖.๔ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาสังคม และเป็นแบบอย่างในการพัฒนารักษาสิ่งแวดล้อมของคณะสงฆ์